

ESSAY

Tryllebundet af AI

Af Jacob Mohr Jensen

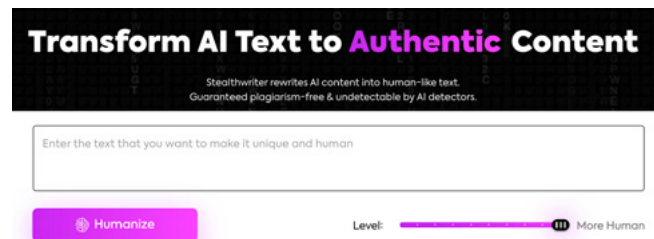
Med den hastige udvikling og indoptagelse af kunstig intelligens er vi trådt ind i et nyt kapitel af den teknologiske acceleration. Det nye kapitel er karakteriseret af, at maskiner løser opgaver på måder, som spejler menneskelige træk, og kunstig intelligens bliver måske klogere på os end omvendt. Skillelinjen mellem menneske og maskine er i visse tilfælde papirtynd, og det tvinger os til at reflektere over, hvad der gør os særligt menneskelige.

For omtrent et århundrede siden iagttog den tyske sociolog, Max Weber, at den moderniserede verden var i fuld færd med at blive “affortryllet”. Hvor religion førhen var den primære kilde til svar på de største og mest abstrakte spørgsmål, spåede Weber, at rationalisering og teknologien ville overtage denne funktion. Weber fik sandsynligt mere ret end han anede hvad den teknologiske acceleration angik. Men måske er det værd at sætte betegnelsen om en affortryllelse under nutidig lup.

Magisk realisme

Affortryllelse antyder forståelse eller i det mindste gennemsigtighed af alle mellemregningerne i hvordan tingene hænger sammen og fungerer. Imidlertid er *Artificial Intelligence* (AI) – kunstig intelligens – som i øjeblikket er på alles læber, gået fra at være et teoretisk begreb til pludselig at være et særdeles praktisk værktøj, hvis anvendelsesmuligheder og potentialer synes uendelige. AI er et resultat af en hyper-rationalisering, som giver avancerede svar og løsninger på ikke-tekniske forespørgsler. Netop denne enestående praktiske anvendelighed gør, at vi er stortset blinde for eller sågar ligeglade med *hvordan* det fungerer, fordi vi undertiden er blæst bagover, hvor effektivt det virker og hvor godt AI forstår os og vores behov. Med afsæt i AI som teknologiens nye spydspids kan man måske i stedet tale om at en ‘genfortryllelse’ er ved at tage form, ikke i rationaliseringens fravær, men dens stigende kompleksitet, som ikke længere er religionens diametrale modsætning.

Med et trylleslag tilbyder AI i stort set alle tænkelige henseende at løse ikke blot logiske opgaver, men også kreative opgaver, hvilket indtil for ganske nylig har været forbeholdt menneskets egenskaber. Helt tilfældigt er det nok ikke at ikonet for AI mange steder er afbildet med en tryllestav med funkulende tryllestøv. Ligeledes, vil mange nok kende til såkaldte ‘wizard’-programmer, som forenkler komplicerede opgaver eller instruerer en bruger om, hvordan man udfører en given opgave. Kort sagt ligger det revolutionerende i, at maskinerne i dag forsøger at forstå mennesker, hvor det hidtil for mennesker har krævet stor teknisk indsigt at forstå og bruge maskinerne.

AI er allerede et effektivt værktøj til at skabe formfuldendte og farverige tekster. StealthWriter er en AI-agent, som mudrer troværdighedens vande yderligere ved at omskrive AI-tekst til mere menneskeligt og dermed fejlbetonet indhold.

På trods af at denne AI-magi efterhånden er allemandseje, er dette ikke ensbetydende med, at vi fremover får mindre at give os til. Enhver, der kender til det magiske Harry Potter-univers, forstår vigtigheden i at formulere og udtrykke sine besværgelser korrekt, men også at der følger et bestemt ansvar med til det at kunne trylle. Med andre ord vil AI hverken fri os fra at nogensinde at skulle arbejde igen eller løse alle vores problemer, men det vil skubbe gevaldigt til måden, vi fremover vil arbejde og løse problemer.

Fragmentarisk profeti

Tryllekunster virker besnærende på os, fordi vi gerne vil se noget udover det sædvanlige, også selvom de fleste af os godt ved, at damen i kassen aldrig *virkelig* er savet over. Den gode illusionist får det umulige til at blive til virkelighed, samtidig med at det ser legende let ud. Max Weber var ikke den eneste spåmand i den modernistiske æra. Økonomen, John Maynard Keynes, forudså i 1930, at samfundet 100 år frem ville kunne producere og udfylde basale behov langt mere effektivt gennem den øgede mekaniske automatisering. Således skulle dets borgere få mere fritid og nyde frugterne af det automatiserede arbejde.

Vi, der lever i Keynes’ fremtid, forstår dog at også denne forudsigelse kun blev delvis sand. Nok har automatiseringen øget produktiviteten, men undertiden har den øgede effekt ikke fordret os til kun at producere *nok*, men så meget som muligt, og dertil opstod også nye arbejdsopgaver i form af voksende dokumentationsbyrde og fokus på at følge særlige procedurer mere eller mindre stringent. Nok har flere mennesker mulighed for at prioritere fritiden end i Keynes’ tid, men vi er ikke et sted hvor den gængse arbejdsstyrke bruger 15 timer på arbejdspladsen, som Keynes fandt det rimeligt. Tværtimod eksperimenteres der stadig med det dobbelte timeantal og kun udvalgte steder.

Keynes beskrev udlicitering af fysisk arbejde til maskinerne, mens AI handler om, hvordan vi udliciterer og optimerer vores tankevirksomhed. Så meget desto mere må vi overveje, hvad vi i dag kan lære fra Keynes’ forudsigelse, som havde ret i de teknologiske landvindinger, men indtil videre tog fejl med hensyn til arbejdsugens længde. Hvem skal disse teknologier gavn og på bekostning af hvem? Spørgsmål som disse, har antropologien og humanismen en forudsætning og pligt til at besvare for fremtiden. Jeg vil her fremhæve tre forbundne spørgsmål, som er eksempler på, hvordan fremtidens teknologiske problemstillinger kræver mere end bare tekniske svar: Hvordan vælger vi at prioritere arbejdsfordelingen mellem menneske og den komplekst tænkende maskine? Hvordan påvirker sammenfletning af den virkelige og den magiske verden, hvad vi opfatter som troværdigt og autentisk? Og er det alle facetter af disse teknologier, som leder tanker henimod fortryllelse eller ligger der også visse forbandelser på lur?

Arbejdsfordeling til forhandling

Først er der spørgsmålet om arbejdsfordelingen. Det er svært at komme i tanke om en faglighed, der fremover kan se sig fuldstændig fri for AI-indflydelse, da AI bygger bro mellem tal, sprog, billeder, lyd og præsenterer resultatet enormt overbevisende for os. Måske en bitter pille for nogle at sluge, men vi bør nok forberede os på at AI fremover kan udføre en stor del af vores opgaver i første omgang hurtigere og med tiden også bedre end vi selv er i stand til. Hvor stiller det os i vores higen efter at varetage et meningsfuldt arbejde, og hvad ligger tilsyneladende uden for den kunstige intelligens rækkevidde?

Det er min fornemmelse, at mange særligt nyuddannede antropologer kender følelsen af at mangle nogle håndgribelige *hard-skills* for at kunne matche arbejdsmarkedets efterspørgsler. På studiet lærer vi om diskursanalyser, kulturel relativisme og fænomenologi. Vi lærer at være nysgerrige over for forskellige vinkler, vi lærer at anvende empati som et metodisk værktøj, vi lærer at være kritiske overfor rigide strukturer og mejslede antagelser, og vi er stolte af det! Det er bare sjældent kompetencer som disse, der står øverst på jobannoncerne. Men kunne det tænkes, at egenskaber som disse fremover bliver vigtigere og mere værdifulde end før i takt med, at AI’s evner udvides? Med alt der kan og vil blive automatiseret, giver det måske anledning til at øge fokus på den menneskelige oplevelse og på at styrke nærværet mellem os.

Dette gælder naturligvis ikke kun akademikere, men i særdeleshed også pædagoger, lærere, læger, sygeplejersker, og SO-SU-assistenten osv., hvor dokumentation

og topstyrede målsætninger fylder mere og mere. Kort sagt, alle de steder hvor de proverbiale 'varme hænder' er en mangelvare. Det er måske i orden, at kunstig intelligens udpeger en svulst på en CT-scanning, hvis den er mere præcis, og hvis det betyder, at lægen eller sygeplejersken har mere tid til at være til stede som omsorgsgiver og behandler. Det er måske i orden, at læreren kan flytte fokus fra at terpe eleverne frem til nationale tests, hvis det betyder at læreren i stedet kan bruge sin tid og fokus på elevernes trivsel, almene dannelse og evne til at tænke kritisk, hvilket bliver en nødvendig følgesvend til at dechifrere mængden af AI-genereret information. Friktion er en forudsætning for ethvert arbejde, og AI handler om at minimere friktion mellem tanke, handling og resultat. Men vi får brug for at kunne skelne mellem, hvad der for os hver især kendetegner den meningsgivende friktion og den unødige friktion, på samme måde som tiden vil afsløre hvilke opgaver AI er bedst til at løse og på hvilke områder mennesket stadig vil have en fordel.

ChatDev er et eksempel på en virtuel arbejdsplads, hvor alle "ansatte" er AI-agenter. De varetager hver især alle virksomhedens roller og kan kommunikere med hinanden for at optimere driften.

Kontrasterne er til at få øje på i dette AI-skabte billede, hvor jeg bad Microsoft's Copilot om et "fotografi af en person, der udfylder et meningsfuldt arbejde i fremtiden".

Troværdighed under pres

Dernæst er det vanskelige spørgsmål om troværdigheden og autenticitet. Den væsentligste grund til, at AI over en bred kam virker som et så effektivt redskab, skyldes, at den ikke bare taler vores sprog, men taler det med en grad af overbevisning, der gør det sværere og sværere at adskille fra rigtige menneskers udsagn eller værk. På nogle områder, er dette ikke et problem. På andre områder er det potentielt undergravende. Hvad hvis jeg her meddelte, at hele denne tekst er forfattet af kunstig intelligens, eller blot enkelte afsnit? Påvirker det læseoplevelsen og din opfattelse af tekstens budskaber? Intet af dette er imidlertid skrevet af andre eller af andet end mig, men det

kunne lige så vel have været tilfældet, og den eneste måde at vide det, er at tage mit ord for det. Når perfektion bliver standarden og let opnåeligt, opstår behovet for at fremstå endnu mere autentisk og for at sætte menneskelige præg, *fordi* vi er fejlbarlige.

Omkring os ser vi livstilstendenser, hvor vi drages af analog musik og fotografi, bevidst skæv keramik, hjemmestrik og hjemmebag. Alt sammen fordi de har et genkendeligt menneske som afsender. For de færreste af os betyder det dog ikke, at vi stopper med at tage billeder med telefonen, streamer musik, eller købe rugbrød i supermarkedet. De to retninger eksisterer fortsat både parallelt og flettet ind i hinanden, på samme måde som den virkelige og den virtuelle virkelighed gør. Sandsynligheden eller risikoen for ikke at kunne adskille mennesker og AI forstærker med andre ord behovet for at være fejlbarlig og socialt til stede i sit arbejde.

(Re)generativ AI

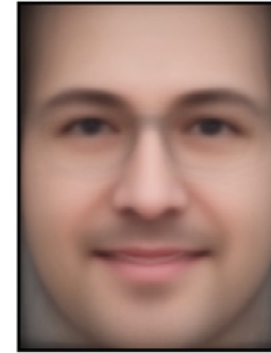
I Harry Potter-universet er 'Forsvar mod mørkets kræfter' et obligatorisk fag på skoleskemaet, og jeg vil i samme stil afrunde med spørgsmålet om AI magiens skyggesider. Det er tillukkende kun at lade sig begejstre over de muligheder, som AI tilvejebringer. Mådehold er selvsagt ikke den første indskydelse, når alt pludselig virker inden for rækkevidde med et fingerknips. Af selv samme årsag er der brug for refleksion og forsigtighed, ikke mindst accelerationen og de ganske få lovmæssige reguleringer taget i betragtning. Også på dette punkt har antropologien et ansvar.

Som nævnt tidligere, forsøger maskinerne at lære os mennesker at kende for at give os mere tilfredsstillende og virkelighedstro svar. Det lader sig gøre, fordi AI'en lærer af os mennesker og tilpasser sig efter hvor troværdig vi synes informationen har været. Det betyder at mens AI kan genskabe og bygge videre på vores bedste sider, ekkoer den også vores fejl, fordomme og uretfærdige tilbøjeligheder. I en analyse udgivet af Bloomberg fra 2023 testede skribenterne Leonardo Nicoletti og Dina Bass det billede-genererende AI-software *Stable Diffusion*. Her fandt de stærke sammenhænge mellem køn, hudfarve og jobbeskrivelser, som malede et klart billede af, at mennesker i høje embeder som regel er hvide mænd, kassemedarbejdere er minoritetskvinder og kriminelle er ifølge AI's bedste overbevisning brune mænd.

Som et fag, der selv har været gennem årtiers selvransagelse om repræsentation og regenerering af statiske, stereotypiske 'sandheder', ligger der hos antropologien her en enorm opgave om at bide disse verdensomvæltende teknologier i haserne. Hvis ikke vi, så hvem?

High-paying occupations

ARCHITECT

LAWYER

POLITICIAN

Low-paying occupations

JANITOR

DISHWASHER

FAST-FOOD WORKER

Nicoletti & Bass 2023 fra artiklen 'Humans are biased. Generative AI even more so'.

Mennesker som mål

Jeg tror der er magi i luften, og det er en magi som giver anledning til både begejstring og omtanke. Jeg vil holde mig fra forudsigelser i stil med Keynes eller Weber, dels fordi dette finder sted allerede, og dels fordi hastigheden, hvormed AI udvikler sig, er så høj, at billedet ændrer sig dag for dag. Det er fristende at gentage Keynes optimisme om mindre pligt og mere mening, men vi gør os undertiden nok klogt i, at ikke sætte forventningerne alt for utopisk højt. I stedet har vi et forestående valg om at redefinere, hvordan vi mest hensigtsmæssigt yder vores indsats. Det gør vi ikke ved at forsøge at udkonkurrere AI på dens præmisser, men ved at forstærke de egenskaber, der gør os sociale, empatiske og kritisk tænkende mennesker.

Forslag til videre læsning

Crafts, Nicholas. (2022). The 15-Hour Week: Keynes's Prediction Revisited. *Economica*, 89, s. 815-829.

Nicoletti, Leonardo & Bass, Dina. (2023). Humans are biased. Generative AI even more so. *Bloomberg*: <https://www.bloomberg.com/graphics/2023-generative-ai-bias/>.

Om forfatteren

Jacob Mohr Jensen er uddannet antropolog fra Aarhus Universitet årgang 2020. Jacob arbejder til daglig som User Experience Researcher med fokus på at gøre robotautomatisering mere brugervenlig hos den danske robotvirksomhed Universal Robots.